

Helsinški bilten

**HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Rige od Fere 20, Beograd;
tel. 011/3032-408; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.66 // JUL 2010

MIŠLJENJE MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE – PREOKRET U TUMAČENJU JUGOSLOVENSKE KRIZE

Međunarodni sud pravde (MSP) je 22. jula saopštio mišljenje u kome se kaže da kosovska Deklaracija o nezavisnosti ne predstavlja kršenje međunarodnog prava. Ova vest je u Srbiji primljena kao „težak udarac“ (Boris Tadić), ali ne i kao definitivni poraz dugotrajne pogrešne državne politike. Najveće razočarenje su pokazali pravници koji su formulisali i podržali inicijativu pred MSP, ističući da su iznenadjeni „preciznošću iznetog mišljenja“. Očito je da se očekivalo mišljenje koje bi omogućilo stranama da ga tumače svaka na svoj način, što bi Beogradu otvorilo mogućnost da održava status quo i eventualno iznudi podelu Kosova.

Očekivanja da će nakon tog mišljenja Srbija postati konstruktivnija u nalaženju načina „suživota“ sa realnošću nisu se ostvarila.

Predlog Vlade da se nastavi „odbrana Kosova“ u UN pihvaćena je ubedljivom većinom glasova (192 od ukupno 250) u Skupštini Srbije na vanrednoj sednici 26. jula. Ipak u većini izlaganja poslanika vladajuće koalicije, ali i naprednjaka Tomislava Nikolića, prevladavalo je nastojanje da se smiri tenzija kada je reč o odnosima sa najuticajnijim međunarodnim faktorima. Tako je potpredsednik Vlade Ivica Dačić između ostalog rekao: „Moramo biti svesni i nepravde

međunarodnog poretka, ali to što je nepravedan ne znači da treba da budemo van njega“. Istovremeno se založio za uvažavanje nove političke realnosti u kojoj „mi treba da branimo Kosovo, ali ne vodeći zemlju u samoizolaciju“.¹

Strategija Beograda koja polazi od toga da MSP nije „legalizovao otepljenje Kosova“ (jer se o tome i nije izjašnjavao) je obnavljanje statusnih pregovora. Taj stav je u Skupštini dobio podršku većine poslaničkih grupa, uključujući i opozicione, Srpsku naprednu i Srpsku radikalnu stranku. Poslanici Demokratske stranke Srbije Vojislava Koštunica nisu glasali za Vladin predlog, jer im se nije činilo dovoljno radikalnim. Naime, kako tvrdi Koštunica, Srbija pravi „kardinalnu grešku“ što se obraća Generalnoj skupštini UN i „izmešta“ pitanje Kosova iz Saveta bezbednosti, gde, kako on tvrdi „zahvaljujući principijelnoj podršci Rusije imamo stvari pod kontrolom“. Koštunica takođe smatra da Generalna skupština UN može „naneti teži i dalekosežniji poraz Srbiji“ (nego što je to učinio MSP)².

Za predlog nisu glasali poslanici Liberalno demokratske partije. Njen lider Čedomir Jovanović založio se za potpuno novu državnu politiku, jer,

1 Press, 27. jul 2010.

2 Danas, 29. jul 2010.

kako je rekao, „ako budemo minimizovali poraze i ne budemo rekli istinu, nigde nećemo stići“. Izjašnjavajući se protiv politike kontinuiteta prema Kosovu, Jovanović je tražio definisanje prioriteta umesto borbe „za nešto što je život davno napustio“³.

Strategija Beograda u sadašnjem trenutku je dalja kupovina vremena i odugovlačenje sa jedne strane, i intenzivna diplomatska akcija među zemljama koje još nisu priznale Kosovo, sa druge.

Međutim, uprkos umerenijoj retorici i Tadićeve poruke da „Srbija treba da ima najbolje odnose sa velikim silama“, njegov govor u celini poslao je sasvim drugačiju poruku. Naime, on u Skupštini ističe: „za nas je važan cilj, a to je održivo rešenje za integritet Srbije, za opstajanje države Srbije na Kosovu i Metohiji, za zaštitu našeg naroda i kulturnog identiteta na KiM – to je ono što nas treba da zanima“⁴. Osim što je mišljenje MSP ocenio kao „lutajući kamen koji može da pogodi interese mnogih zemalja sveta“, Tadić je jasno poručio da je kosovsko pitanje „izazov naše generacije“, a albansko nacionalno pitanje legitimna i važna tema za nacionalno pitanje Srba.⁵ U suštini ovo je i najvažnija poruka koja (kao što je Dobrica Ćosić toliko puta ponovio) uvažava legitimne zahteve Albanaca s time da se ta dva naroda razgraniče. To je na liniji Ćosićeve rekompozicije Balkana koja treba da zadovolji aspiracije Srba i Albanaca na račun Makedonije i Bosne.

Iako je mišljenje MSP veoma precizno formulisano, Beograd nije uvažio novonastale činjenice koje je ovo mišljenje proizvelo na mnoge članice UN. Podsećanja radi, kada su pre dve godine EU, SAD i konačno, UN prihvatile inicijativu Srbije o angažovanju najviše međunarodne sudske instance, postojala je nada da je Beograd pitanje Kosova sa političkog prebacio na pravni teren. To

3 Politika, 27. jul 2010.

4 Politika, 27. jul 2010.

5 Isto

je, kako se tada verovalo, bio tek mali ustupak, ali i dovoljna satisfakcija beogradskim vlastima za dnevno-političke potrebe na domaćem terenu. U interpretaciji Srbije, to je, međutim, bilo značajno, merodavno priznanje da „stvari još nisu rešene“, i da su sve opcije još „otvorene“. Intenzivnom diplomatskom akcijom, pogotovo među nesvrstanim, uspešno je blokirano priznavanje kosovske državnosti (do sada su Kosovo priznale 69, od 192 države).

U strateškom opredeljenju Beograda da dovrši svoje ratne ciljeve - pre svega pripajanje RS Srbiji - moglo bi se dogoditi da se mišljenje MSP (zlo)upotrebi kao argument u rastakanju Bosne i Hercegovine. BiH je bila (i ostala) prioritetni cilj, dok je Kosovo manje-više tretirano u funkciji podesnog aduta za međugranična „namirivanja“ involiranih balkanskih naroda. Izjava premijera Republike Srpske Milorada Dodika kao prva reakcija na mišljenje MSP u tom smislu je veoma indikativna. Uz napomenu da Republika Srpska (RS) odavno nije srećna zbog činjenice da je u Bosni i Hercegovini, on je rekao da mišljenje MSP, „u najmanju ruku može da posluži kao dobar putokaz Republici Srpskoj za dalju borbu u pogledu njenog statusa u budućnosti“⁶. Slično misli i Nebojša Čović, svojevremeno potpredsednik u vladi Zorana Đinđića, u čijoj interpretaciji objašnjenje Međunarodnog suda pravde upućuje na mogućnost samoopredeljenja: „Takvo pravo imaju i Srbi na severu Kosova i u Gračanici i u Kosovskom Pomoravlju, ali i Srbi u RS, sviđalo se to nekome ili ne“.

Malo je ko obratio pažnju na formulaciju koja je izneta u mišljenju MSP da RS (kao i Kipar) nema pravo na secesiju, jer je status Republike Srpske definisan Dejtonskim sporazumom, za razliku od Rezolucije 1244 koja je rešavanje statusa Kosova ostavila za budućnost.

6 Politika, 23. jul 2010.

Odluka Srbije da samostalno podnese rezoluciju Generalnoj skupštini svakako je znak da se nije odustalo od državne strategije koja očigledno još uvek ima za cilj „rekompoziciju Balkana“.

PLAN AKCIJE

Neposredno uoči objavljivanja stava MSP, predsednik Srbije Boris Tadić je izjavio da je Srbija spremna „za svaku odluku Suda“, ali i dodao da „očekuje mišljenje koje će značiti da Albanci nemaju pravo na etnički motivisanu secesiju od Srbije“.⁷ Predsednik Tadić je najavio da će diplomatski „misionari“ otputovati u 55 zemalja sa njegovim ličnim pismom šefovima država i vlada, pre svega onima za koje smatra da su pod navodnim pritiskom SAD i EU da priznaju Kosovo nakon što je MSP dao mišljenje. Šef diplomatije Vuk Jeremić je, najavljujući tu diplomatsku misiju izjavio da će se uložiti svi naponi „da novih priznanja bude što manje i da na jesen ove godine (u UN) bude usvojena rezolucija Srbije“. Kako je dodao, „to će biti jako težak, ali ne i nemoguć zadatak“.⁸

Strategija Beograda se zasniva na interpretaciji da se mišljenje MSP odnosi samo na „tehničku sadržinu deklaracije o nezavisnosti“, jer su sudije izbegle da se izjasne o suštinskom pitanju ocepjenja. Predsednik Boris Tadić je s tim u vezi rekao: „Tekst (kosovske) deklaracije sam po sebi ne narušava međunarodno pravo, jer ga se i ne dotiče. Sud je prepustio Generalnoj skupštini UN da izvede politički zaključak, i time se otvara mogućnost Srbiji da se za ispravnost svoje politike bori na jesenjem zasedanju UN“.⁹

7 Blic, 22. jul 2010.

8 Danas, 22. jul 2010.

9 Politika, 23. jul 2010.

REAGOVANJE STRANAKA

Inicijativa Srbije da se o nezavisnosti Kosova izjasni MSP imala je punu podršku političke klase. Međutim, nakon objavljivanja mišljenja neke opozicione partije su pokušale da ga iskoriste za prebacivanje odgovornosti na aktuelnu vladu.

Najžešća kritika povodom haškog debakla došla je iz sedišta **Demokratske stranke Srbije**, koja je upravo zbog „tvrde“ politike prema Kosovu izgubila izbore 2008. godine, kada je njen predsednik Vojislav Koštunica ostao bez premijerskog mesta. Potpredsednik stranke Slobodan Samarđžić zatražio je ostavku predsednika Republike (i ostalih iz vladajuće strukture) zbog „političke sebičnosti i državničke nesposobnosti“ kreatora i izvođača katastrofalne politike „prema južnoj srpskoj pokrajini“.¹⁰

Srpska radikalna stranka oštricu kritike usmerila je prema MSP koji je „žestoko pogazio međunarodno pravo“, dok se predsednik **Srpske napredne stranke** Tomislav Nikolić založio za održavanje sastanka „svih onih od čijeg mišljenja zavisi kako će Srbija da ide dalje“. Po njegovim rečima, „vreme je teško, ali nije za tugovanje“, jer se mora videti šta i kako dalje.¹¹

Najkonstruktivniji predlog došao iz **Liberalno demokratske partije** koja smatra da odluka MSP obavezuje na promene: „Svi dalji potezi naše spoljne politike treba da budu instrument za realizaciju glavnog političkog cilja – brzog ulaska u EU“, izjavio je predsednik LDP Čedomir Jovanović.

I po mišljenju predsednika **Sarpskog pokreta obnove** Vuka Draškovića, mišljenje MSP se mora primiti sa uvažavanjem: „U saradnji sa EU i međunarodnom zajednicom, a ne u sukobu sa

10 Isto.

11 Isto.

njima i sa vlasima u Prištini, moguće je da srpski narod sa Kosova bude ekonomski, kulturno i duhovno povezan sa Srbijom“, rekao je on između ostalog.¹²

Stranke vladajuće koalicije, evidentno razočarane nedvosmislenim stavom MPS, nastojale su da pravno-političkom akrobatikom neutrališu značaj i značenje haške poruke. Osim insistiranja na tome da se mišljenje MSP nije „dotaklo suštine“, tvrdi se da je ono „jedan u nizu presedana u međunarodnom pravu koji će imati posledica po međunarodni poredak“ (Suzana Grubješić iz G 17 plus).¹³ Po mišljenju potpredsednika Vlade i predsednika Socijalističke partije Srbije Ivice Dačića, MSP se „bavio i više bio pod uticajem politike nego pravnih argumenata“, ali je naglasio da mišljenje MSP „ne treba smatrati porazom Srbije na međunarodnom planu“, i da Srbija treba da ostane dosledna u zaštiti nacionalnih i državnih interesa mirnim i diplomatskim putem.¹⁴

NOVA REZOLUCIJA

I pre očekivanog objavljivanja stava Međunarodnog suda pravde, javnost u Srbiji je informisana da vlast i diplomatija ne smatraju to završnim činom „borbe za Kosovo“. Rečeno je, naime, da, s obzirom na to da je mišljenje Suda formalno tražila Generalna skupština UN, ona ujedno i naredna i najznačajnija adresa na kojoj će se o Kosovu raspravljati. To je i razlog što je Srbija pripremila nacrt posebne rezolucije o kojoj bi Generalna skupština trebalo da se izjasni.

Pripremni taktički potezi Beograda sa pažnjom su praćeni u Briselu, otkuda su učestalo stizale poruke o „važnosti koju EU pridaje reagovanju Beograda na mišljenje MSP“. Prilikom posete

Belgiji (aktuelne predsedavajuće EU) predsednika Srbije Borisa Tadića, premijer Iv Letern izjavio je da „važnije od samog mišljenja biće reagovanje vlasti u Srbiji... EU će to veoma pažljivo posmatrati“.¹⁵

Istovremeno u medijima su se pojavile i informacije o tome da Brisel Beogradu nudi „dobre usluge“ u pisanju teksta rezolucije za UN. Prema tim informacijama, ponuda je u Beograd poslata „preko jednog visokog zvaničnika srpske Vlade“, sa naznakom da je reč o „poslednjoj ponudi“ na koju se mora odgovoriti najkasnije do 22. jula (datum saopštavanja mišljenja MSP).¹⁶

Prema saznanjima *Blica* o toj ponudi je raspravljao državni vrh Srbije i, prema izvoru tog lista, papir koji je stigao iz evropske prestonice je bio „suviše neutralan i neodređen i neprihvatljiv za Srbiju“.¹⁷

Pregovori sa Briselom o zajedničkoj rezoluciji nisu dali nikakav rezultat. Beograd je ipak podneo svoj tekst rezolucije uprkos zahtevima Nemačke Francuske i SAD da se ne dostavlja tekst u kome se pominje „jednostrana secesija“, jer to „ne može biti prihvatljiv način za rešavanje teritorijalnih pitanja“.¹⁸ Ministar Vuk Jeremić je otputovao u Njujork, gde će se obratiti i forumu Pokreta nesvrstanih i održati veliki broj sastanaka sa ambasadorima zemalja članica UN.

Američki stručnjak za Balkan Martin Slecinger ali izneo je procenu da Srbija ne može da ostvari oba svoja prioriteta - i da postane članica EU i da zadrži Kosovo. Jasno je, kaže Slecinger, da EU želi da Srbija postane njen član bez obzira na Kosovo, ali je takođe jasno da će morati da se

12 Isto.

13 Isto.

14 Isto.

15 Danas, 16. juli 2010.

16 Blic, 19. jul 2010.

17 Blic, 21. jul 2010.

18 Blic, 29. juli 2010.

urede odnosi između Srbije i Kosova pre njenog ulaska u Uniju.¹⁹

U Tirani je, uz konsultacije sa SAD, pripremljena rezolucija u kojoj se pozdravlja odluka Međunarodnog suda pravde da je deklaracija o nezavisnosti Kosova u skladu sa međunarodnim pravom. Rezolucijom se sve zemlje pozivaju da priznaju Kosovo. Potvrđuje se evropska budućnost Kosova i Srbije.²⁰

Nastavak ignorisanja predloga najznačajnijih međunarodnih partnera (EU i SAD) nije samo odluka Vlade Srbije i parlamenta, već je reč o državnoj strategiji koja je mnogo šira. Na nju utiču i neformalni centri moći kao što je deo Akademije nauka i umetnosti sa grupom akademika oko Dobrice Ćosića, ali i Srpska pravoslavna crkva i konzervativni blok u celini. Podela Kosova je bila i ostala njihovo trajno opredelenje po cenu totalnog fijaska. Računa se i sa time da će se naći dovoljno oponenta mišljenju MPS i da će se uspeti sa iznuđivanjem novih pregovora o statusu Kosova.

Odluka da se ide sa samostalnom rezolucijom može dovesti do novog debakla u Generalnoj skupštini, ali može i do novih zastoja u kretanju Srbije ka EU. Brisel još uvek ima „ucenjivački potencijal“ u vezi sa pružanjem garancija za skori „prolaz“ srpske kandidature u slučaju da se Beograda postavi fleksibilnije, kao i da ponudi garancije za sever Kosova.

Srbija nije pokazala spremnost i sposobnost da iskoristi mišljenje MSP da napokon stavi tačku na Miloševićevu politiku, ne samo prema Kosovu, nego i prema BiH. To se jasno videlo iz svih izjava i pokušaja da se mišljenje o Kosovu dovede u vezi sa Republikom Srpskom. Beograd nije

iskoristio šansu da prihvati ponudu EU da zajedno pišu rezoluciju (bez pominjanja statusa Kosova), što bi sigurno bilo shvaćeno kao pozitivan pomak.

Ponuda EU implicira i brže prihvatanje kandidatutre Srbije za članstvo u EU. Srbija je ipak propustila tu priliku i nastavila sa svojom gubitničkom politikom koja pokazuje svu iracionalnost srpske političke elite.

I dalje insistiranje na obnavljanju pregovora o statusu Kosova imaće šire posledice za Srbiju i region. Treba imati u vidu da se radi o državnoj strategiji koja ima podršku celokupne elite političke, intelektualne, vojne, verske. Ovakav potez oslanja se na dosadašnje „uspehe“ politike Beograda da igra na podelu unutar ključnih međunarodnih aktera.

Nakon mišljenja MSP BiH ostaje jedino otvoreno pitanje na kome međunarodna zajednica mora pokazati doslednost i odlučnost. Politika udovoljavanja najjačoj strani nanela je mnogo štete svim balkanskim zemljama.

Milorad Dodik nije uspeo da postigne svesrpsko jedinstvo u formulisanju stava o mišljenju MSP. To je dobar indikator da je ono bilo otrežnjujuće i za širu javnost. Međutim, to ne znači da Beograd neće nastaviti sa svojom strategijom podela i u Bosni. Preko slučaja Kosova, Beograd želi obezbediti argumentaciju za Bosnu.

Po prvi put je jedna međunarodna institucija (MSP) iznela precizan stav u odnosu na jugoslovensku krizu. Bilo bi važno da relevantni međunarodni faktori zadrže tu preciznost i jedinstvenost i u slučaju BiH.

19 isto

20 isto